

Brașov, 30 Augustu st. v.

Din incidentul procesului de
pressă al „Tribunei”, ce se per-
tractează ađi inaintea curții cu ju-
rați din Clușiu, guvernamentalul
„Kolozsvar” dela 10 l. c. se ocupă
cu multă patimă de cestiunea „agi-
tatorilor.”

Reptila clușiană găsește, că le-
gea și procedura penală ungurească
este prea liberală față cu delictele
comise în contra statului. De pa-
tenta austriacă absolutistică nu
vorbesce, dăr fără îndoială, că și
pe acastă „császari osztrak páten”,
care s’a fostu adusă la 1852 în
prima liniă spre a sugruma opi-
niunea publică a „rebelilor” ma-
ghiar, o consideră ca prea liberală
în împrejurările de tață ale „consti-
tuționalismului” unguresc.

Paragrafi privitor la delictele
amintite — dice „Kolozsvar” —
sunt copiat din cartea de legi
a unui stat deplin consolidat;
raporturilor din Ungaria însă nu
corăspund acei paragrafi; fap-
tele dușmane statului au aici alt
caracter și altă țintă, decât le
au în acele state unde agitatorul
nu este condus, ca aici, de in-
tențiunea de a răsturna; în Fran-
cia, Italia, Germania și Rusia
nu există daco-românism, nici
subminări de ale panslaviștilor și
ale partidei Serbiei mari, și decât
există în Italia ori în România
irredentă și în Rusia partidă pan-
slavă — acestea nu nисуiesc la
disoluțiunea patriei lor, ci la
estinderea cercului ei de putere ș. a.

După acastă naivă și ciudată
introducere foia clușiană continuă
astfel:

„... Lanoi însă delictele sunt îndre-
ptate direct în contra patriei, delict pe
car noi *brevi manu* le cinstim cu „Cus-
todia honesta” — și c’unu mod de
pertractare atât de liberal încât in-
aintea forului nici că stau față în față
acusator și acusat, ci două partide li-
tigante de același rang, dintre cari pe

una o chiamă: Traianu Popu seu Mu-
reșianu, er pe cealaltă: Ungaria. Și decât
Mureșianu scie vorbi bine și veninos,
atunci pôte să și *tripleze**) în decursul per-
tractării preste delictul, pentru care
stă inaintea tribunalului. Sermana „Un-
garia” însă are să și audă la lecții, pe
cari aderenți acusatului le însoțesc cu
manifestațiuni sgomotose de aprobare.
Pe când apoi e măsurată pedepșa ușoară,
comoda închisore de stat, pe atunci de-
lictul e comis chiar de șese ori și ju-
decatul se bucură de astfel de nume
de martir încât pôte să-l învidieze
totu uel ce e stos după gloriă ief-
tină.

Dăr unde este aici statuarea esem-
plului, unde manifestarea autorității și pu-
terii statului, care demandă respectarea
lui? Ce se face, ca delictul să simțā,
că a păcătuit, ce-l înspăimântă pe cel
ce rătăcesce dela comiterea astorfel de
erori și ce convinge mulțimea, că sta-
tul maghiar e sfânt și nu este iertat
să se vatem?

Inzadară căutăm fi statuarea esem-
plului, fi poruncirea respectării statului.
Singurul rezultat ce se pôte lua în
considerare ar fi dără, că agitatorii *tragū*
folosū din desbatere.

Decă se găsește în Posen vre-un
nenorocit Polon, care și ridică mâna
în potrița puternicului stat german —
mâna acasta este lovită acolo cu totă
energia. Și asta nu dără pentru că si-
guranța imperiului ar pretinde-o, ci pen-
tru-că o pretinde autoritatea statului,
care nu pôte suferi față cu el nici cel
mai impotent atentat, decât nu vrē
să și compromită inviolabilitatea sa.

Ar fi timpul, ba putem dice, că
e timpul suprem, ca în interesul dem-
nității statului, a autorității lui, să ne
deșteptăm din neglijerea datorii de
până acuma pe care ni-am obișnuit a
o numi „oportunitate”, dăr care tocmai
așa merită acestu nume, cum merită să-
i dicit lenei odihnă, să ne deșteptăm și să
venim la conștiință....“

*) Terminu luat din jocul de cărți, a du-
bla, a tripla etc. — Red.

Nu mai sciu teroriștii cu ce
argumente scâlciate să și ia în
apărare cauza lor nedreptă!

Când s’a mai pomenit o ab-
surditate mai mare ca aceea, ce-o
susține foia guvernamentală ma-
ghiară, că adevă delictele *comise*
în contra statului, în alte țeri „de-
plin consolidate” nu sunt delict
în contra statului, ci în favore pu-
terei lui? Las’ că totă asemē-
narea ce-o face amintita foia în-
tre raporturile din statul ungar
și cele din Franca, Germania
Italia și Rusia n’are nici un
sfânt, căci în țeriile aceste nu
există mai multe naționalități, a
cărora existență și libertate s’ar
cere să fiă respectată din partea
statului, dăr e ridiculă și afir-
marea, că în numitele țeri legea
penală nici n’a putut prevedea ca-
sul de răsturnare a aședămintel
statului. Dăr ore comunis-
mul, anarchismul și nihilismul
să aibă numai scopul de a în-
tări aședămintele statelor?

Dăr să le lăsăm acestea. La
noi nu e vorba de răsturnări, ci
lupta e îndreptată tocmai în contra
acelora, cari voiesc să răstorne
chiar și bazele legilor existente
spre a și realiza scopurile lor uti-
pice dictate de fanatismul dom-
nirii de rassă.

Auđiți acolo, decât un cetă-
ténu își apără dreptul său de limbă
intemeiat pe legile în vigore,
decă prin urmare pretinde să se
respecteze legea — elu atacă veda
și autoritatea statului! În ce con-
sistă atunci acastă veda și auto-
ritate? Nu cumva în împlinirea
poftelor arbitrare și despotice ale
celor dela „Kolozsvar”?

Dăr e păcat de a mai perde
timpul cu absurditățile păcătoșe
ale unei foi, care nu scie să și
documenteze „liberalismul” și „pa-
triotismul” său mai bine, decât
strigându mereu după procurori,
gendarmi și părcălabi.

Decă totuși am luat notiță
de noua espectoratiunea foiei gu-
vernamentale din Clușiu, cauza
este, că am voit să scie ceti-
torii noștri cu ce planuri se pōrtă
cei ce ne prigonesc.

Nu se mulțimesc cu aceea,
că diariștii noștri sunt con-
damnați fără milă și că pressa
noastră este prigonită în mod
ne mai auditu. Șovinistii dela
„Kolozsvar” ceru mai mult. Proce-
sul de pressă al „Gazetei”, dicit
ei, a dovedit că pedepsele „ușore”
„n’au putere morală;” verdictul
și sentința din urmă au dat
legiu numai la nouă demonstra-
țiuni. Ei ceru dăr pedepse mai
grele, ceru ca legea să lovescă cu
deplină rigore și statul să facă
să se sēmță puterea sa în mod
exemplar!

Decă ar merge după pofta des-
poților mititei dela „Kolozsvar”
ei ar face să se proclame legea
statară și să se redice furci pe
dealul Feleacului dela Clușiu, toc-
mai ca pe timpul când s’a plăs-
muit vestita patentă absolutistică
austriacă, căreia i se închină ei
încă și ađi.

Din norocire însă ađi scriem
1890 și conștiința dreptului și a
libertății este viuă în popore! Ađi
nu se mai pôte governa în Eu-
ropa cu furcile, ci numai cu mē-
surile înțelepte, drepte și în adevăr
liberale. Aici, pe acestu tērēm,
să caute stăpânii celor dela „Ko-
lozsvar” mijlocul spre a înălța
veda și autoritatea statului!

IMORMENTAREA LUI VASILE ALEXANDRI

Reproducem astăđi, după „Ro-
mânia”, decursul ceremoniei imor-
mēntării marelui poet. În numărul
de Duminecă vom da cetitorilor
noștri o descriere mai detaiată

FOILETONULU „GAZ. TRANS.”

(2)

Torda város és környéke

de Orbán Balázs. Budapesta, 1889. 4°, 479 p.

Dare de semă, de Silv. Moldovanu.

Fiindu însă vorba aici despre ori-
ginea noastră, voi să amintesc, că în
secolul trecut, când marii noștri cro-
nicari și istorici Clainu, Șincai, P. Ma-
ioru etc. au început să scotă la ivelă
din noianul uitărei trecutul poporului
romanu, două mari cestiuni s’au pus
cu deosebire la ordinea țilei: constata-
rea romanității și continuității noastre
dela Traiană. Ambele erau trase la in-
doială, ambele denegate. La lupta li-
terară, ce s’a încinsu cu privire la aceste
cestiuni, au luat parte mulți bărbați de
sciință mai ai tuturor poporelor culte
din Europa și ađi acolo am ajuns, că
una dintre aceste cestiuni: romanitatea
noastră, mulțamită cu deosebire filologiei
comparative, este resolută conform
adevărului și pusă afară de ori ce in-
doială.

Ađi ori care om de sciință din

Europa recunosc, că poporul romanu
e popor de viță latină și aparține marelui
familii de popore romane. În acestu
punctu a învinsu adevărul. Dăr nu stăm
totu așa cu cealaltă cestiune, cu conti-
nuitatea poporului nostru în Dacia. Pen-
tru rezolvarea acesteia se continuă lupta,
dăr credem, că nu peste multu ea se
va termina și aci cu triumfulu adevē-
rului. O credem acasta, pentru-că aceia,
cari denegă continuitatea noastră (cum e
unū Hunfalvi, Réthi etc.) sunt îndem-
nați la acasta de motive politice și ei
perdu și de și din teren, er din contra
aceia, cari o susțin, — chiar făcendu
abstracți dela istoricii romani, — n’au
altu interes, decât constatarea adevē-
rului sciințificu.

Unul dintre aceștia este și H. Kie-
pert, vestitul geografu germanu, care
în eruditul său op: „Lehrbuch der
alten Geographie” (Berlin, 1878) des-
criindu hotarele vechei Dacii Traiane,
continuă astfel: „Intregu teritoriulu a-
cesta dimpreună cu decliviile munților
spre șesul Tisei, și spre nord-ostu, până
apropo de Nistru, așa-dăr întocmai corē-
pundătoru estensiunei imperiului Dacicu, pe

care ilu cunoscem mai de-apropo ca
provincia romană Dacia, este încă și de
presentu locuitu aproape esclusiv de unu
popor, stabilu și agricultor, alu cărui
nume și limbă romană, ca nisce monu-
mente ale stăpânirii romane de unu se-
cul și jumătate, au supraviețuitu toate
schimbările politice de mai târziu”. (pag.
333.)

Mai departe, după ce își dă părerea,
că Românii sunt în legătură de înrudire
cu Dacii, cari s’au romanisat cu totul
și s’au amalgamisat cu coloniștii ro-
mani, (pag. 334. not. 3. și pag. 335.),
dice: „dăr la o evacuare totală a țerii
de cătră totă populațiunea, nu se pôte
cugeta, nici atunci¹⁾, nici mai târziu;
acasta o susține ce e dreptu din nou R.
Roesler, în cartea sa: „Rumänische
Studien” (Lipsca, 1873.), aducendu de pe
țermul sudic al Dunării pe străbunii
Românilor de ađi, aproape cu o miă de
ani mai târziu, în Dacia deșertă (!), dăr
motive forte nimerite contra acesteia pă-
rerii ne dă I. Jung in: „Römer und Ro-

¹⁾ Adevă la scoterea legiunilor prin Au-
relianu.

manen in den Donauländern” (Innsbruck
1877.)

Cu toate aceste motivul cel mai
ponderos este cel mai validat de
mine: coinciderea granițelor limbei ro-
mâne de ađi (teritoriul limbei, Sprach-
gebiet) cu granițele imperiului și provinciei
Dacia. (not. 3 pag. 337.)

Etă o dovadă de valoare, din punctu
de vedere geografic, pentru constata-
rea continuității noastre în Dacia; dăr să
nu facem digresiune prea mare, ci să
ne întorcem la autorul, cu care ne
ocupăm, și să urmărim mai departe fi-
rul espunerilor sale.

Elu ne spune, că disolvarea Pan-
noniei și Transilvaniei în mai multe prin-
cipate și „stările anarchice” (?), ce s’au
creat după Carolu celu Mare, n’au du-
rat mult, căci aceste țeri și-au aflat
un stăpân demn, pe poporul ma-
ghiar. Astfelu capitulu XVII, ce ur-
meză, e destinat a arăta lumii faptele
chiamarea și influința poporului maghiar,
în Europa, în trecut și în present. Etă
ce scrie aici autorul între altele: „cu ivi-
rea în Europa centrală a poporului ma-
ghiaru, care în vigorea sa străveche era

dimpună cu două dintre vorbirile mai însemnate:

Tote trenurile din susul și din josul Moldovei se opriau er la gara Mircesei.

Prietini, cunoscuți, diariști, omeni de litere, bărbați, femei și copii din toate unghiurile țerei se îndreptau, cu inimile strinse de durere, către satul Mircesei, către locuința bardului României.

Peste două mii de omeni încunjurau casa liniștită și modestă din mijlocul unei grădini de flori și de fructe, de unde în decurs de 50 de ani Vasile Alexandri a cântat, în cea mai dulce limbă, toate dorurile noastre.

Rămășițele sale erau așezate în camera ce o avea de lucru. Peste patru-deci corone îi acoperiau cociugul. Din acestea cele mai principale erau:

1. M. Sa Regele. 2. Academia română. 3. Teatrul Național. 4. Conservatorul de muzică și declamațiune. 5. Ministerul de război cu inscripția: „Armata recunoscătoare.“ 6. Societatea „Presei.“ 7. Studenții români din Montpellier. 8. Consiliul de miniștri. 9. Gălățenii. 10. Clubul național liberal din Ploesci. 11. Em. Băleanu. 12. Studenții universității din Iași. 13. Studenții universității din Bucuresci. 14. Liceul din Iași.

16. De-ală țeu cântecul fără nume

Lumea n'ntregă stă p'ntreună.

Regimentul 13 dorobanți.

16. Familia Sturza-Scheia. 17. Corpul didactic din Bărlad. 18. Liceul Alexandri (frunze de argint). 19. Margareta și Elena, iubitul lor bun. 20. Seminarul Veniamin. 21. Consiliul comunei Roman. 22. Societatea „Junimea.“ 23. Carmen Sylva. 24. Universitatea Iași. 25. Comuna Iași. 26. Clubul tinerimei. 27. Cetățenii Băcăoani. 28. Maiest. Sa Regina o coronă de argint.

Tote diarele din capitală erau reprezentate:

Clavel „L'Independance Roumaine“, N. Ghișescu „România“, Em. Culoglu „Voința Națională“, Romanescu „Lupta“, Fundescu „Românul“, T. Rădulescu „La Liberté Roumaine“, Popea „Națiunea“, Manolescu Sideri „Timpul“, Mața „Războiul Weis“, Cristodulo „Constituționalul“, M. Minovic „Curierul Financiar“, Colescu „Universul“, Stamatini „Adevărul“, M. Dimitriade „Telegraful“, Bonifaciu Florescu „Bucarest“,

Presă din provinci:

Pătărlăgeanu „Democratul“ din Ploesci. Balasan „Curierul Balasan“, Iași. Eugenie Vaian „Moldova“, Grosu și Vasiliu „Romanul.“

Guvernul era reprezentat prin d. Al. Lahovari ministrul de externe. Aca-

demia română prin d. Dimitrie Sturza. Teatrul național prin dd. Manolescu, Petrescu (în lipsa d-lui Notara) și Aristița Romanescu. Studenții Universității din Bucuresci prin dd. Mendonidi, Ivașcu, Baroncea, Eraclide și Negre. M. S. Regele prin d. colonelul Candiano Popescu. Conservatorul de muzică și declamațiune din Bucuresci prin d. St. Velescu. Universitatea din Iași prin d. N. Ionescu. Studenții din Iași prin d. Drăghici, Societatea presei prin d. Ionescu-Gionu. Societatea „Junimea“ prin d. V. Pogor. Școlile din Roman prin întregul corp didactic împreună cu 56 elevi luați din fie-care școală împreună cu drapelele. Consiliul comunal din Roman prin d. Drăghici, primarul, și prin d. G. Petrovici, ajutorul de primar. Bucovina prin d. baronul Victor Stârcea, deputat în parlamentul Bucovinei.

Detășamente din toate armele, sub comanda locot. colonelul Hefner, încunjurau localitatea. Serviciul religios s'a oficiat de către P. S. părintele Melhisedec, episcopul Romanului.

La orele trei, corpul ilustrului poet a fost scos în mijlocul grădinei și așezat pe un catafaloc acoperit de corone și încunjurat de o întregă lume în dolii.

Țărâna din Mircesei și din satele de prin prejur asista cu capetele descoperite.

Innul național cânta, er la căpăteliul sfintelor rămășițe erau puși la rând 9 soldați și cu un sergent 10, veniți din Văslui din regimentul 25 de dorobanți, spre amintirea frumosului vers din Peneșu Curcanului:

Plecat'am nouă din Văslui
Și cu sergentul de ce
Și nu era deu nimănu
În piept inima rece.

Au vorbit: D. Lahovari, din partea consiliului de miniștri; D. Dimitrie Sturza, din partea Academiei; D. V. Pogor, din partea societății Junimei; D. Ionescu Gionu, din partea societății Presei; D. Ionescu din partea Universității din Iași. D. Manolescu din partea Teatrului Național; D. St. Velescu din partea conservatorului de muzică și declamațiune din Bucuresci, precum și din partea Liceului Alexandri. D. Mircea Demitriade în numele „Literaturii“ a recitat o poezie.

După acestea cei 9 dorobanți și cu sergentul 10 au dus pe umerele lor sicriul și rămășițele marelui poet, cari au fost depuse într'o gropă boltită cu cărămidă și cu ciment la o depărtare de 22 de metri dela camera lui de lucru, într'o parte a grădinei de unde poetul privia adese-ori lunca dela Mircesei.

De-asupra mormântului o frumoasă

cruce de flori naturale era așezată pe pământ.

Cu un tren special dela 5 jum. ore seara și cu cel accelerat dela 10 jum. totă lumea s'a întors dela această tristă ceremonie.

Discursul rostit de d. Stef. Velescu.

Domnilor! Care accent al sufletului, seu cuvântare rostită de gând omenesc ar fi atât de puternică, ca să potă tălmăci durerea unei țeri, care se desparte de cel mai iubit și ilustr al seu poet. În curs de o jumătate de veac Alexandri a fermecat gândurile, a robit inimile și a înălțat sufletele românesce. Da, d-lor, bardul dela Mircesei era ochiul, mintea, inima care vedea, pricepea și simțea pentru întreaga Românie.

Insufletit de scânteia divină, Alexandri ne dă fiori, ne ridică mai presus de noi inși-ne, aprinde în noi comorile tainice ale sufletului. Pentru România, Alexandri era poetul, era floarea sfântă, care ridică pe om până la Dumnezeu. El era chemarea cerescă, puntea tainică, care unesce această lume de lut cu regiunile înalte ale desvârșirii ceresc.

Astfel a fost el, acesta a fost el, și de aceea va trăi viața nemuririi, viața nesfârșită. — El a trăit cu mintea și cu sufletul în înălțimile eterice ale gândirii și ale simțirii, și tot în acele înălțimi se duce. Alexandri nu a perit dintre noi, nu s'a stins acest focar puternic și strălucit, care întunecă rațele astrilor din calea vieții. Alexandri trăesece în vibrațiunile dulci ale lirei sale, în operele sale, care vor trăi atât, câtă va sta pe lume o limbă și o inimă românesce.

Conservatorul din Bucuresci depune cu respect pe sicriul ilustrului poet această cunună, er eu, conducător al școlii, ce. poartă nemuritorul seu nume, depun în numele întregului corp didactic și al elevilor Liceului Alexandri, această ramură, frunze rupte din laurii nemuririi genialului poet.

DIN AFARĂ.

Alegerile în Bulgaria.

Alegerile pentru Sobrania în Bulgaria s'au sfârșit în zilele trecute. Succesul este al guvernului și biruința lui Stambulov se poate privi ca un efect al desvoltării pacifice a poporului bulgar, împrejurare datorită liniștii dinăuntru. Foile streine vorbind despre rezultatul alegerilor bulgare țică, că el este cu mult mai splendid decât ca amintirea „nelegalității“ actualului guvern să nu mai apară ca un lucru ridicul. Dintre cele 295 mandate opoziția abia a putut câștiga 35.

Guvernul Stambulov prin urmare a sercerat o completă victorie la alegerile din estă an.

Francia fără rege.

Din incidentul existenței de 20 ani a Republicii franceze, renumitul scriitor I. I. Weiss, care la anul 1873 se lupta din toate puterile pentru restabilirea republicei, a publicat în zilele trecute un articol în „Journal des Debats“, în care pledază pentru ștergerea desvârșită a instituției monarchice în Franța. Etă spectatorilor lui Weiss:

„E fapt, că Franța vede și recunosce, că de 20 ani am isprăvit și fără de rege totă ceea ce înainte de aceea poporul franceș credea, că numai prin rege se pote. Am suprimat o revoluția grozavă, am susținut ordinea pe stradele Parisului; Parisul de 15 ani n'a auzit nici o pușcătură, am făcut împrumuturi de milioane și totdeuna am aflat creditorii, cari s'au încrețit în noi. În mai multe rânduri am scădut procentele datoriilor noastre și creditorul s'a învoit. Am încheiat și subscris convențiuni, am cucerit provincii și state, am câștigat atacuri pe mare, am creat armată și am organizat-o din nou. În mai multe rânduri am reorganizat sistemul republican; am arangiat expoziții universale; am invitat Europa la serbările noastre; ea a venit și le-a aflat totă așa de splendide ca și pe cele de sub Ludovic al XIV. Ce se facem noi cu regele? De unde l'am lua pe acesta? Poporul franceș n'are să mai facă nimic, decât că el singur să și fi rege.“

SCRIRILE PILEI.

Ministrul de război român, d-lu general Vlădescu, a sosit, precum suntem informați, cu trenul de ad nopte în Oradea mare, de unde va pleca la manevrele din Dobrișin. În suita sa se află numai adjutantul seu, un căpitan și un oficer de ordonanță.

Regina României. Precum se telegrafăză din Londra, regina României Elisabetha a fost alasă bard de către adunarea dela Eisteddford, un fel de întrunire anuală a bardilor gali, cari concurează în arta ministrului. Regina și-a exprimat mulțămirea pentru onorea ce i-se face prin această alegere și a asistat și la o ședință a adunării.

Regularea porților de fier. Lucrările pentru regularea porților de fier se vor începe câtă se pote mai curând. La serbătorea deschiderii lucrărilor vor merge și miniștri ungari Szapary și Baross la Orșova. Serbătorea acesteia i-se dă și însemnătate politică

puternică, în eroismul seu fără păreche, cu un mod deosebit de războie și având deja în aceste timpuri depărtate simț constituțional, s'a deschis o epocă nouă... poporele Europei se convinsă, că au de-a face cu un popor vitez, cu care numai așa pută să dea pept, că își organiză oștirile după modelul armatei unguresce;“ (p. 86.) apoi continuând în tonul acesta ne spune, că Europa este datore poporului unguresc cu mare recunoștință, căci secul întreg el singur a apărato de năvălirile ordelor orientale și din trecut venind la presentă țică, că Europa și ad are lipsă de poporul unguresc, căoi numai el este chemat a-o apăra de năvălirea, cese pregătesce dela nord etc.

„Magna petis Phaeton!“

Am reprodus în resumat cuprinsul acestui capitul, căci am voit să caracterizez din capul locului obiceiul autorului de-a încarea cu laude, — adese-ori nemeritate, — pe poporul maghiar, pe când pe celelalte popore conlocuitoare, și în special pe Români, în întreg opul seu îi calumniază și batjocuresce, precum despre

acesta vomă avé ocaziune a ne convinge. De reflectat n'am nimic ce reflecta, lăsând la alții, mai esperți în istoria artelor militare, de-a apăria noua descoperire a autorului, că poporele Europei și-au organizat armatele după modelul unguresc adus din Asia...

Compătimindu-l pentru pornirea s'a șovinistică, care într'o carte, ce are pretensiunea de-a fi științifică, n'are loc, esclamă numai atata: s'ermană hărta nevinovată, multe trebuie să suferi tu!

După aceste aberațiuni, fără de nici un înțeles, autorul întorcându-se la Turda, se ocupă (în cap. XVIII) cu formarea orașului și cu originea numelui seu. El de părere, că Turda a fost fundată de Unguri, pe ruinele existente ale Potaissei romane, er cu privire la originea numelui seu ne spune următoarele: „Sunt unii, cari derivă numele: Torda, dela Tora și da (cetatea lui Dumnezeu), alții dela Toran, (un conume al lui Joe), alții dela cuvântul Thor, deul Geților, și er alții dela cuvântul Tor, care în limba tatară înseamnă sare, cei mai mulți însă îl derivă dela ducele Torda și pe acesta îl țin și de urzi-

torul orașului.“ (p. 88); er apoi, că cine a fost acest duce, autorul ne arată, că unii istorici sunt de părere, că a fost duce hunic, alții că ar fi fost ungur și că el cu este hunic seu unguresc a ocupat castrul roman și astfel a fundat orașul Turda. După ce le spune aceste, adaugă: „ambele presupuneri însă sunt numai nesce pări îndolnice și nu sunt întemeiate pe base istorice positive.“ (p. 89.)

Negreșit, că acesta așa este; cu nimic pozitiv nu se pote documenta, că numele orașului Turda ar fi de origine maghiară; din contră cu posibilitate se pote țică, că acest nume de oraș și orașul a existat înainte de venirea Ungurilor în graiul poporului vechiu din Dacia, în graiul poporului român, „peste capetele căruia au trecut 2000 de ani“ și anume în forma sa de ad, cu „, din care a făcut apoi poporul maghiar în limba sa variațiunea cu o: Torda. Considerațiile, ce mă îndemnă a presupune acesta și cari au mai multă probabilitate pe partea lor, decât cele ale autorului, sunt următoarele:

Este constatată fără de nici o în-

doială, că forma cea mai veche a numelui orașului, de care este vorba, e forma cu u: Turda. Acesta se vede din documentele vechi, unde în majoritatea lor covârșitoare se află scris cu u.²⁾ Din acesta formă s'a făcut apoi ungurescul Torda, cu o, precum țică mai sus. Poporul român însă a păstrat până în ziua de ad forma veche, ca originară din limba sa. Corelativ cu numele Turda este numele satului Tură (de lângă Turda), care și în unguresce se folosește cu u, și numele satului Turdaș (de lângă Orăștia), care în unguresce asemenea se pronunță cu o: Tordás.³⁾

Casuri analoge aflăm la multe localități din Transilvania, o împrejurare asupra căreia tragă atențiunea tuturor

²⁾ Veđi câte-va de aceste în monografia care ne ocupăm, p. 89, și în „Székelyföld“ vol. V. pag. 174—179. (Turdawar).

³⁾ Autorul ne spune, că în Turda a existat o familie, cu numele Turda (Turda-család), din care ad numai o femeie trăesece: Turda Sára [Veđi p. 276, not. 1.] Acest nume încă ne arată forma veche, originală, care ca nume de familie s'a păstrat neschimbat.

fiind-că de față vor fi și trimiși ai guvernelor din România, Serbia și Bulgaria.

In afacerea despărțirii ierarhice a Românilor din Sân-Nicolau mare de către biserica sârbă pe cale amicală, consistoriul sârbesc din Timișoara și respective sanctitatea sa, părintele patriarhul sârbesc Georgiu Brancoviciu, a emis o comisiune incredințată cu cercarea și efectuarea despărțirii pe cale amicală; ér din partea delegațiunii române s'a emis o comisiune, constatătoare din d-nii: Dr. Iosif Gălă, Vincențiu Babeș și părintele protopresbiteru Crăciunescu. Comisiunea micștă se va intruni în curând, și astfel sperăm, că despărțirea ierarhică în numita comună se va efectui în curând, scrie „Bis. și Școlă“.

O încăierare sângeroasă între popor și gendarmii s'a întâmplat la târgul din urmă în Betlén. Doi gendarmii voiau să aresteze pe un țeran român pentru turburarea liniștei. Din cauza acesta ceilalți vizitatori ai târgului făcând mare larmă și pe când unul din gendarmii ducea pe arestant, mulțimea turburată a atacat pe alți doilea gendarmii. Un individ îi smânci pușca din mână, așa că gendarmul a fost silit să se apere cu sabia. În urma acesta bătrânul țeran Vasilică Natu și fiul său fură greu răniți, dér ranele lor nu sunt mortale. Amândoi fură transportați în spitalul din Deșiu.

Tariful pe zone se va introduce cu începutul lunii Octomvre a. c. și pe calea ferată vicinală din valea Someșului. Transportul de persoane pe clasa a patra va fi sistat.

Stipendii. Din S. Șugatag ni-se scrie cu data 9 Septemvre n.: Tinerii, cari doresc a dobândi vre-unu stipendiu din fundațiunea „Közseggy“, fost vicar în Maramureș, cererile, îndreptate către comitat, se le trimite la scrisorile până la finea lunii Septemvre. Pentru stipendii pot recurge: studenți de clasa 1—8 gimnasială, juriști, praticanți de advocatură în anul primu, preparanți și studenți din clasele 5—6 a școlilor reale. La cereri sunt a se alătura: cartea de botez, testimoniu de pe an școl. trecut, atestat cumcă recurențele este gr. cat. român, nobil din Maramureș. În considerațiune se iau numai recursele studenților eminenți.

Georgiu Közseggy a fost vicar român în Sighet, a făcut o fundațiune de stipendii de 5000 fl. vechi, adecă cam 2000 fl. astăzi fundațiunea e de 6000 fl. Interesele se împart în totu

acelora, cari se ocupă cu trecutul țării noastre. Etă aci câteva exemple: în multe documente vechi de-ale regilor maghiari numele orașului Clușiu se află scris astfel: Clous, Clus-vár și numai mai târziu Colus O-vár și forma de azi Colosvár; asemenea casu aflăm la unele comune din jurul Turzii, cari în documentele vechi sunt scrise cu numele lor românesc, întrebunțate și azi, și nu cu cele unguresc. Astfel este comuna Micuș, în documente Mikus și Migus, apoi comuna Muieru, în documente Muieru, ér nu Mikes și Magyaroság, cum se chiamă aceste comune pe ungurește, etc.

De aci se vede, că formele vechi, originale, sunt: Turda, Turdaș, Clușiu, Clous, Micuș, Muieru, ér nu Torda, Tordás, Colosvár, Mikes, Magyaroság, și aceste forme vechi sunt cele române, fiind-că poporul român și până azi pe aceste le folosese.

*) Veđi: registrul dijmelor papale din anul 1332. (Regow, preot în Miguș), apoi documente din anii 1467 și 1474, acte de donațiune de-ale regelui Mateiu Corvinu. (Orbán B. Torda és Környéke, pag. 429, 430 și 432.)

anul, și; așa studenții români nobili (aci toți sunt nobili) din Maramureș dobândesc pe an câte 300 fl. v. a. Apoi în convicțul nostru din Sighetu estu timp se întrețin 10 elevi gratuit, 10 cu plată anuală de 75 fl. Astfel se ajutură mulți tineri buni, cari fără aceste ajutore nu ar pute frecuenta școlile. — Titu Budu, vicar.

O vizită. Cu ocazia petrecerei contelui Szapary în Oradea-mare, acesta a făcut o vizită fostului ministru președinte Colomanu Tisza.

Societate desființată. În Triestu s'a înființat în timpul din urmă o societate italiană cu numele „Liga nazionale“. Ministrul de interne a aflat de bine a desființat această societate sub cuvânt, că urmărește scopuri politice neiertate și că organizarea ei ar fi făcută tocmai pe aceleași base, ca și „Pro patria“, sugrumată deja.

Concertu. Dōmna Leontina Hessheimer, cunoscută ca escelentă pianistă în cercurile private din Brașov, va da împreună cu d-lu F. Popper, noul violoncelist al muzicii noastre orașenesc, pentru prima oră în Brașov un concert public. Domnii profesori Nic. Popoviciu și R. Lassel au promis amicalul lor concursu la acest interesant concert, ce se va da la 24 Septemvre st. n. și asupra căruia atragemu de pe acuma atențiunea cetitorilor noștri.

America adversara Europei.

Jurnalul parisian „Paix“ publică unu articol de foudu sub titlu „Europa în pericol“, în care dice, că puterile europene se ruineză cu pregătirile neîntrerupte pentru unu resbel, și că nu vedu pericolul, cu care sunt amenințate de o țără, care întrebunțeză avuția sa imensă mai practic decât lumea veche. Statele unite din America de nord sunt acele, ce voru pe da Europa la pământ pe terenul economic. Urměză apoi:

Acesta este adversarul, cu care trebuie imediat să ne măsurăm, decă voim să oprim ruinul. Acesta este adversarul comun, în contra căruia trebuie toți să ne apărăm, decă nu voim, ca poporele vechi să nu capituleze înaintea lui. Acesta nu portă resbelu pentru unu petec de pământ, séu ore cari grămeci de pētră, din cari s'au făcut fortărețe, ba nici pentru onōrea unui stēg. Elu nu portă resbelul cu armele, cel puțin în presentu. Elu nu atacă poporele, ci aceea, din ce trăesc ele. Elu lucrēză forte modestu și fără vuetu. Elu lucrēză cu vămile. Pe când noi Europeanii căutam glonțulu cel mai tare, pentru-ca să ne omorim mai bine și din depărtare mai mare, elu ne lovesce drept în inimă prin unu „bilu“ comercial, care opresce puru și simplu esportulu european. Deja au țipatu de durere fabricile din Lyon, așa că au fost audite în totă Europa și deja prevēdu conducătorii marelui comerț din Paris momentulu, când voru fi fabricanții siliți să închidă atelierile lor. Uniunea americană are unu plan forte simplu: ea închide mai înteu târgulu american și după ce va fi desvoltat destul cu bogățiile sale enorme industria sa, pentru a pute satisface tuturor cerințelor, atunci va câștiga târgulu întregi lumii. Atunci va sé ajungă liberu pe tōte piețele lumii în ziua, când nu va avé a se teme de concurența străină. Acesta este programulu. Etă pericolulu. Decă Europa nu a nebunitu de totu, trebuie să i-a măsurile necesare pentru salvarea sa. Este timpul cel mai extrem.

Insciințare.

„Reuniunea femeilor române din Brașov“ a înființat, după cum se scie, unu Internatu cu scop de-a instrui fe-

țițe din clasa de mijloc a societății românesc în menajulu casei, precum și în diferite lucruri de mână, ce cad în sfera unei bune economie.

Reuniunea întreține și subvenționeză acestu internatu cu o sumă considerabilă numai pentru ca să potă primi fetițe cu o tacsă cât se pōte de scăpută.

În acestu internatu se învță:

- a) A pregăti totu felulu de mâncări;
- b) A spăla și a călea totu felulu de albitur;
- c) A croi și a cose cu mașina totu felulu de albitur și vestiminte;
- d) A cultiva legumi, și
- e) Regul igienice.

Pentru completarea cunoscințelor câștigate în școlă s'a introdus și unu cursu din religia, limba română, maghiară și din aritmetică.

În acestu internatu se primesc fetițe române, cari voru fi absolvat cel puțin 3 (trei) clase primare și voru fi implinitu cel puțin 12 ani.

Tacsă pentru întreținere și instrucțiune este 12 fl. pe lună plătită anticipativ.

Fetițe orfane și sērace potu fi primite gratuit în internatu.

Fetițe din Brașov, cari aru voi sé petrecă în internatu numai peste di, plătesc pentru tōtă instrucțiunea și pentru prându și ojină câte 8 florini pe lună.

Deōrece numărulu elevor ce se pot primi în acest internatu este restrinsu, de aceea se învță părinții și tutorii a se însina la subscrisa președintă.

Primirea elevor în internat se vaface dela 25 Augustu înoco.

La primire are sé aducă fiă-care elevă albiturile și vestimintele necesare, precum și așternutul de pat.

Informațiun mai de aprōpe se pot primi dela președinta, dela actuarulu Reuniunii și dela directōra internatului D-na Mina Stoianovici, care locuesce în Prund Nr. 1388.

Agnes Dușoiu, Lazaru Nastasi, președintă. prof. gimn. și act. Reun.

Maiestatea Sa în Oradea-mare.

(Sciri telegrafice).

Oradea-mare, 10 Septemvre. Maiestatea Sa a sosit la 8 ore dimineța și între strigări sgomotose de „eljen“ a fostu întâmpinat de ministrulu-președinte, căruia i-a datu mâna și apoi salutatu de primarul orașului. Monarchulu răspunse, că se bucură a revede orașulu. Patriotismulu locuitorilor orașului îi este cunoscutu. Monarchulu a datu apoi mâna lui Colomanu Tisza, episcopului Schlahu și metropolitului Vancea, adresându-le câteva cuvinte. După aceea se urcă în trăsura episcopului Schlahu și merse prin stradele frumosu împodobite la palatul episcopescu între necurmatele ovațiun ale mulțimei. La palatu o companie de honveđi a defilat înaintea Maiestăței Sale, care și-a exprimat mulțumirea. La portă Maiestatea Sa a fostu salutatu de episcopulu Schlahu în fruntea clerului catolicu.

Oradea-mare, 10 Septemvre. La 10 ore s'a început primirea deputațiunilor. Cătră clerulu rom. cat. dise Maiestatea Sa: Nu mă îndoiesc în fidelitatea și patriotismulu tradițional alu clerului și voiu căuta a aduce în consonanță și în viitoru datorile față cu biserica și cu statulu. Cătră greco-catolicu monarchulu dise: Voiu urmări în totdeuna cu bucuria nisuințele d-vōstre pentru întărirea religiosității și a concordiei frățesci, ér cătră clerulu român gr. or. dise monarchulu: Sperez, că și în viitoru Vē veți conduce de sentimentele de fidelitate cătră tron și patriă. Cătră municipii dise Maiestatea Sa: cerințele de azi ale administrației facu necesară o transformare a organizației comitatense; sunt convinsu, că lealitatea, iubirea de patriă și interesulu jurisdicțiunilor pentru afacerile publice nu se voru schimba.

DIVERSE.

Bugetulu armatei statelor unite. Recerința, pentru pensiunile numai ale soldaților, séu veduvelor și orfanilor lor este după o publicațiune oficială, pentru anul fiscalu expirat în 30 Iunie 109,357.534 dolari, séu 264 milioane florini. Pentru că armata americană costeză afară de acesta 30 milioane dolari, séu 72 milioane florini, cheltuelile departamentului americanu de resbelu au fost în anul fiscalu din urmă 336 milioane florini. Este de observat, că cheltuelile pentru marea armată germană — cea americană numără numai 20.000 omeni — sunt prelimate pentru anul curentu cu 92 milioane dolari, adecă cu 17 milioane mai puțin, decât s'au cheltuit în statele unite numai pentru pensiuni. Imbulzela la casa centrală a statelor unite se face numai spre acestu scop, pentru a înlătura escendențele vecnice și pentru a câștiga partidei republicane, acum aflătoare la cârmă, în popor noi prietini. Pentru anul curentu congressulu a votat deja pentru pensiuni 167,419.731 dolari așa că cu dreptu cuvântu se pōte aștepta, că în 30 Iunie 1891 nu se va găsi în casa centrală nici unu escedent. Pentru-că și celelalte servicii administrative și-au dat incuviințări peste incuviințări cu aceeași desconsiderațiune, mulți procesesc unu deficit mare, cam la 100 milioane dolari. Din multe privințe li-ar fi de dorit unu astfel de deficit, căci șovinismulu americanu nu mai are margini.

Necrologu.

Cu profundă durere aducem la cunoscință regretabila încetare din viața a multu prețuitulu nostru Nicolau Popu, preot gr. cat. și Vice-Protopopu Onoraru, întâmplat astăzi în 9 Sep. st. n. 8 ore dimineța, fiindu împărțit cu santele sacrameinte ale muribunđilor, în alu 80-lea anu alu etăței și alu 55-lea alu preoției.

Rēmășițele pământesci ale decedatulu se voru aședa spre eternu repaus în cimiterulu bis. gr. cat. din Șardu în 11 Sept. n. c. la 2 ore d. m.

Fiă-i țărina ușoră și memoria neuitată!

Șardu, 9 Septemvre 1890.

Livia Șandru n. Popu, Zoe Cirlea n. Popu, Mariora Popu, Victoru Popu, Veturia Popu, Aureliu Stanciu, Virginia Fuciu n. Stanciu, Liviu Stanciu, Aurelia Miclea, Livia Micia, Valeria Miclea, Felicia Radu, Letiția Radesiu, Virgiliu Radesiu, Veturia Radesiu, ca nepoți. Eufrosina Popu n. Urzică, ca noră. Ioan Miclea, Gedeon Radesiu, Petru Stanciu, ca gineri. Ioan Urzică, Maria Urzică, ca cuscri. Iosif Popu, jude la tablă. Roza Popu m. Miclea, Elisabeta Popu, Valeria Popu m. Radesiu ca fi.

Cursulu la bursa de Viena
din 11 Septemvre st. n. 1890.

Renta de aur 4%	101.20
Renta de hărtia 5%	99.40
Imprumutul căilor ferate ungare	
aur	112.50
dto argint	97.40
Amortisarea datoriei căilor ferate de ostă ungare (1-ma emisiune)	—
Amortisarea datoriei căilor ferate de ostă ungare (2-a emisiune)	—
Amortisarea datoriei căilor ferate de ostă ungare (3-a emisiune)	109.50
Bonuri rurale ungare	88.80
Bonuri croato-slavone	104.21
Despăgubirea pentru dijma de vin unguresc	—
Imprumutul cu premiulu unguresc	137.25
Losurile pentru regularea Tisei și Seghedinului	127.50
Renta de hărtia austriacă	88.—
Renta de argint austriacă	88.75
Renta de aur austriacă	107.45
Losuri din 1860	138.—
Acțiunile băncei austro-ungare	976.—
Acțiunile băncei de credit ungar.	355.—
Acțiunile băncei de credit austr.	309.50
Galbeni împărătesci	5.38
Napoleon-d'ori	8.95
Mărci 100 imp. germane	55.10
Londra 10 Livres sterlinge	112.40

Editor și redactor responsabil: Dr. Aurel Mureșianu.

Cursul pieței Brașov

Table with 2 columns: Item name and price. Includes Banote românești, Argint românești, Napoleon-d'or, Lire turcești, Imperiali, Galbini, Seris. fonc., Ruble rusești, Mărci germane.

Nr. 1478-1890. 425,3-2

PUBLICAȚIUNE.

Sedria orfanală orașenească, ca autoritate, însărcinată cu pertractarea moștenirilor, face prin această cunoscută, că în urma cererii administratorului...

No. 5495-1890. 428,1-1

PUBLICAȚIUNE

Pentru arendarea pășunii de erină pro 1890/91 pe hotarul Sighișorei se va ține licitațiunea Joi în 2 Octombrie a. c. la 11 ore a. m. în cancelaria subsemnatului magistrat.

Magistratul orașenească.

BRUTĂRIA-KIRR!!!

Prin această aducă la cunoștința onor. mușterii ai reșosatei mele sócre Iulia Kirr, că am luat asupra'mi renumita ei Brutăria din

Strada nouă de sus No. 13 (nou).

Continuarea afacerii urmăză sub conducere probată și promită a servi totdeauna cu produsul cel mai bun, precum și de a păstra soliditatea cea mai strictă în negoț.

LOUISE KIRR.

Avisul d-loru abonați!

Rugăm pe d-nii abonați ca la reînnoirea prenumerațiunei să binevoiască a serie pe cuponul mandatului postal și numerii de pe fășia sub care au primitu diarul nostru până acuma.

Totodată facem cunoscutu tuturor D-loru abonați, că mai avem din anii trecuți numeri pentru complectarea colecțiunilor „Gazetei“, precum și câteva întregi colecțiuni, pentru cari se potu adresa la subsemnata Administrațiune în casu de trebuință.

Domnii, ce se aboneză din nou, să binevoiască a serie adresa lămuritu și să arate și posta ultimă.

Administraț. „Gaz. Trans.“

Mersul trenurilor

pe liniile orientale ale căii ferate de stat r. u. valabilu din 1 Iunie 1890.

Large railway schedule table with multiple columns for routes (Budapesta-Predealu, Predealu-Budapesta, B.-Pesta-Aradu-Telusu, etc.) and rows for stations and train times.

Unu invetacelu

(română) din casă bună. care posedă pe lângă limba sa maternă, limba germană și maghiară, se acceptă în negoțulu de coloniale

IOANU DUȘOIU & FIU. Brașov.

INSCIINȚARE

Se face cunoscutu, că pentru construirea unui abatoriu în Cernatu, ca centru, de cătră comunele Bacifalau, Turcheșu, Cernatu și Satulungu se va ține licitațiune în 2 (14) Septembrie a. c. la 3 ore d. a. în cancelaria primăriei din Cernatu.

Prețulu de licitare este de 6495 fl. 73 cr. Vadiu de 10% trebuie depus înainte de începerea licitărei de cei ce voiescă a licita, la comisariulu Sipos János notaru comunalu.

Atătu planulu cătu și condițiunile amănunțite precum și cheltuelile se potu vedé de cătră interesați în cancelaria primăriei din Cernatu în orele de oficiu. Cernatu, 9 Septembrie 1890.

Primăria comunala.

Numere singurate din „Gazeta Transilvaniei“ à 5 cr. se potu cumpera în tutungeria I. Gross, și în librăria Nicolae Ciureu.